

2. IMDb Top 250 Movies. IMDb: веб-сайт. URL: <https://www.imdb.com/> (дата звернення 09.01.2021).
3. Милевич И. Стратегии перевода названий фильмов. Русский язык за рубежом. Литература и культура. 2007 №5. URL: [http://journal.pushkin.institute/archive/archive/2007/5_\(204\)/6080_Стратегии_перевода_названий_фильмов/stat2007-5-6080.pdf](http://journal.pushkin.institute/archive/archive/2007/5_(204)/6080_Стратегии_перевода_названий_фильмов/stat2007-5-6080.pdf) (дата звернення 09.01.2021).
4. Милевич И. Стратегии перевода названий фильмов. Русский язык за рубежом. Литература и культура. 2007 № 5. URL: [http://journal.pushkin.institute/archive/archive/2007/5_\(204\)/6080_Стратегии_перевода_названий_фильмов/stat2007-5-6080.pdf](http://journal.pushkin.institute/archive/archive/2007/5_(204)/6080_Стратегии_перевода_названий_фильмов/stat2007-5-6080.pdf) (дата звернення 09.01.2021).
5. Oxford Learner's Dictionaries: веб-сайт. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення 09.01.2021).
6. Вікторія В. <https://buki.com.ua/blogs/pereklad-nazv-filmiv/> (дата звернення 09.01.2021).

УДК 811.112.2'25

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.2.38>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЇ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

PECULIARITIES OF INDUSTRY TRANSLATOR'S PROFESSION

Рахімова О.К.,*orcid.org/0000-0002-0183-9225**старший викладач кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницького національного університету***Лебедєва Л.Е.,***orcid.org/0000-0003-1715-4201**старший викладач кафедри іноземних мов**Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*

У статті розглянуто спеціальний/галузевий переклад, який є сьогодні одним із найбільш затребуваних спеціальностей перекладача. Нові спеціальності перекладача виходять за рамки традиційних класифікацій перекладу, які визначали види та типи перекладу. Новим видом перекладу, який охоплює письмовий та усний види перекладу, став аудіовізуальний переклад. З'явилися такі спеціальності, як перекладач-термінолог, керівник проєктів, перекладач-локалізатор та ін.. Для того, щоб випускники-перекладачі були затребувані на сучасному ринку праці, існуючі спеціальності бути інтегровані у навчальний процес. Тому, авторам статті видається доцільним ґрунтовніше дослідити вимоги, які висуваються до цих спеціальностей.

У статті основна увага приділяється насамперед професії перекладача з позиції його ставлення до навколишнього світу, людей, техніки. Знакові, мовні системи є основними засобами передачі науково-технічної інформації та водночас є предметом даної професійної діяльності. Довгий час дослідники розглядали лише письмову форму галузевого перекладу, яка відноситься до типу професійної діяльності «Людина-Знак».

На переконання авторів статті зміст особливого розділу науки про переклад має скласти розгляд завдань та умов перекладу у зв'язку з жанровими особливостями матеріалу, оскільки кожен з різновидів матеріалу, що перекладається має специфічні риси, які висувають особливі вимоги до перекладу. Якщо при перекладі наукових та ділових текстів допустимі обороти книжково-письмового мовлення, то при перекладі художньої літератури повноцінність перекладу може досягатися шляхом відступів від дослівної передачі тексту мовою перекладу.

На переконання авторів статті термін «технічний/науково-технічний» переклад не охоплює усі типи перекладених текстів. За рамками цього типу перекладу залишається переклад філологічних, економічних, медичних, юридичних текстів тощо. Не дуже вдалим є термін «переклад у сфері професійної комунікації», який можна уявити як переклад у власне перекладацькому середовищі. Тому, тип перекладу, який цікавить автора статті, варто називати «спеціальний» або «галузевий», а перекладача, який виконує даний тип перекладу – галузевим перекладачем.

Ключові слова: галузевий переклад, аудіовізуальний переклад, термінолог, керівник проєктів, локалізатор.

The article considers special / industry translation, which is today one of the most popular specialties of translator. The new specialties of the translator go beyond the traditional classifications of translation, which defined the types of translation. Audiovisual translation has become a new type of translation that combines written and oral one. Specialties such as translator-terminologist, project manager, translator-localizer, etc. have appeared. In order for graduate translators to be in demand in today's labor market, existing specialties should be integrated into the educational process. It seems appropriate to acquaint students with the requirements for these specialties.

The article focuses primarily on the profession of translator from the standpoint of his attitude to the world, people, technology. Sign, language systems are the main means of transmitting scientific and technical information and at the same

time are the subject of this professional activity. For a long time, researchers considered only the written form of a special translation, which belongs to the type of professional activity 'Man-Sign'.

According to the authors of the article, the content of a special section of translation science should consider the tasks and conditions of translation in connection with the genre features of the material, as each type of translated material has specific features that make special demands on translation. If in the translation of scientific and business texts the turns of literary speech are allowed, then in the translation of fiction the fullness of the translation can be achieved by deviating from the literal transmission of the text in the language of translation.

Athours suppose that the term 'technical / scientific-technical' translation does not cover all types of translated texts. The translation of philological, economic, medical, legal texts, etc. remains outside this type of translation. The term 'translation in the field of professional communication' is not very successful, which can be thought of as translation in the actual translation environment. Therefore, the type of translation that interests us, we consider it appropriate to call 'special' or 'industry', and the translator who performs this type of translation - industry translator.

Key words: industry translation, audiovisual translation, terminologist, project manager, localizer.

Постановка проблеми. Відправною точкою у процесі виділення типів перекладу для багатьох дослідників стала лінгвістична класифікація функціональних стилів. На підставі переважної інформуючої функції дослідники виділяють самостійний тип перекладу, називаючи його науково-технічним, спеціальним, технічним, прагматичним / інформативним. Сьогодні все частіше зустрічаються такі визначення даного типу перекладу у сфері професійної комунікації, як: професійно орієнтований переклад, галузевий переклад тощо. Термін «технічний/науково-технічний» переклад, на жаль, не охоплює усі типи перекладених текстів. За рамками цього типу перекладу залишається переклад філологічних, економічних, медичних, юридичних текстів тощо. Не дуже вдалим є термін «переклад у сфері професійної комунікації», який можна уявити як переклад у власне перекладацькому середовищі. Тому, тип перекладу, який нас цікавить, ми вважаємо за доцільність називати «спеціальний» або «галузевий», а перекладача, який виконує даний тип перекладу – галузевим перекладачем.

Аналіз досліджень. Теоретичні та практичні аспекти становлення особистості галузевого перекладача та особливості його професійної діяльності є об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, у тому числі: Ф. Баєр, А. Людсканович, Є.А. Клімова, П.І. Копанева, В.Н. Комісарова, Р.К. Міньяр-Білоручова, Ж. Пелаж, А. Попович, К. Райс, та інших.

Метою статті є дослідження становлення особистості галузевого перекладача та особливості його професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Запропоновані традиційні класифікації професії перекладача сьогодні не повністю відображають зміни, що відбулися за останнє десятиліття у професійній діяльності останнього. У професії перекладача з'явилося багато нових спеціальностей. Аналізуючи ці зміни, дослідники відзначають появу таких спеціальностей, таких як: перекладач-термінолог, перекладач-генераліст, перекла-

дач, що спеціалізується в галузі інформатики, технічний перекладач, редактор, медіа-перекладач (субтитрування), технічний редактор, відповідальний за документацію, керівник проєктів, локалізатор програмного забезпечення, веб-сайтів, відеоігор. Ці зміни знаходять своє відображення і в українському професійному стандарті перекладача, в якому передбачається уявити досить широкий спектр спеціальностей.

Розробляючи типологію перекладених текстів, Катаріна Райс бере за основу гіпотезу, згідно з якою основним фактором, що визначає процес перекладу, є головна комунікативна функція вихідного тексту [1, с. 180–183]. Проведений аналіз демонструє різноманітність підходів до виділення типів перекладу. Диференціація спеціального перекладу відбувається на підставі різних галузей знань. Наприклад, Р.К. Міньяр-Білоручов поділяє цей тип перекладу на науково-технічний та суспільно-політичний. Науково-технічний, у свою чергу, – на військовий, медичний, радіотехнічний, у галузі космосу, сільського господарства, юриспруденції, біотехніки тощо [2, с. 139].

П.І. Копанєв та Ф. Беєр у рамках науково-технічного перекладу виділяють: технічний переклад, переклад природничих текстів, переклад науково-популярних текстів, переклад суспільно-наукових текстів, переклад антропологічних текстів [2, с. 120–121].

Розвиваючи класифікацію науки про переклад, запропоновану болгарським дослідником А. Людскановим, А. Попович виділяє теорію науково-технічного перекладу, теорію перекладу публіцистичних текстів та теорію перекладу літературних текстів. У рамках науково-технічного перекладу дослідник виділяє переклад наукових та переклад технічних текстів [3, с. 27–28].

Французький дослідник Ж. Пелаж у рамках спеціального перекладу розглядає переклад текстів у галузі права, гуманітарних, економічних, біологічних, фізичних наук та математики [1, с. 69].

Однак, на нашу думку, такий прискіпливий розподіл типів перекладу, що нас цікавить, є незручним для створення загальної методики формування професійних галузевих перекладачів. На жаль, сьогодні у процесі виділення сфер наукових знань не існує єдиної точки зору. У рамках галузевого перекладу часто виділяють переклад газетних публікацій, наукових статей, технічних описів, патентної літератури, матеріалів з економіки та комерційної діяльності, юридичні документи та ін. Проте цей перелік включає неоднорідні об'єкти: статті, патенти є жанровими різновидами текстів, у той час як «тексти з економіки» або «юридичні тексти» вказують на їхню належність до певної галузі знань.

На сьогоднішній день найбільш повною і такою, що відповідає останнім уявленням про існуючі галузі знань, на наш погляд, є Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО) ЮНЕСКО, в якій виділяються вісім основних груп підготовки спеціалістів:

1. Освіта
2. Гуманітарні науки та мистецтво
3. Соціальні науки, бізнес та право
4. Наука (наука про життя, фізичні науки, математика та статистика, комп'ютерна справа)
5. Інженерні, обробні та будівельні галузі
6. Сільське господарство (сільське, лісове та рибальське) господарство, ветеринарія)
7. Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
8. Служби (сфера обслуговування, транспорт, охорона довкілля, служби безпеки) [2].

Не використовуючи дуже дрібну класифікацію, даний підхід охоплює максимальну кількість існуючих галузей знань. Таким чином, з урахуванням груп підготовки фахівців, що виділяються Міжнародною класифікацією освіти ЮНЕСКО, у рамках галузевого перекладу можна виділяти різні підтипи та категорії галузевого перекладу, що відображають належність вихідного тексту до тієї чи іншої галузі знань.

У рамках професійної діяльності психологи виділяють спеціальності як підвиди професійної діяльності всередині професії, які спрямовані на досягнення більш приватних чи проміжних результатів специфічними засобами. Такий підхід дозволяє на виокремлювати галузевий переклад з-поміж усіх інших типів перекладу.

Раніше зазначалося, що тривалий час цей тип перекладу розглядався дослідниками як переклад, що існує лише у письмовій формі. Проте стрімкий розвиток науки і техніки, розширення контактів між ученими, фахівцями у різних галузях призвело до того, що цей вид перекладу став

часто використовуватись і в усному спілкуванні. Тому у цій діяльності відповідно до класифікації, запропонованої Є.А. Клімовим [4, с. 8–18], нарівні зі схемою відносин «Людина-Знак» можуть бути запропоновані й відносини «Людина-Людина», що робить доцільним розгляд існуючих видів галузевого перекладу залежно від умов роботи перекладача.

Якщо в основі першої класифікації перекладу лежить специфіка об'єкта / предмета перекладу, залежно від дій суб'єкта – самого перекладача дослідники виділяють два види перекладу: усний та письмовий. Основний вид усного перекладу є так званим «перекладом на слух», за якого галузевий перекладач сприймає оригінал в усній формі, пропонує текст перекладу в цій же формі для усного сприйняття. Під письмовим перекладом зазвичай розуміється переклад у письмовій формі «написаного» оригіналу, для того щоб реципієнт перекладу міг у подальшому його прочитати» [5, с. 120].

Головна відмінність цих двох форм полягає, перш за все, в «одноразовості» усного перекладу та «багаторазовості» письмового. У процесі письмового перекладу за бажання перекладача сприйняття тексту оригіналу та відтворення тексту перекладу можуть повторюватися неодноразово.

Під час розмежування перекладу на письмовий і усний усі дослідники однакові, проте у межах усного перекладу існують різні погляди з його основні види. Деякі перекладознавці виділяють в усному перекладі лише синхронний і послідовний переклад, до того ж, до першого відносять і переклад з паперу, оскільки і той і інший збігаються з моментом сприйняття вихідного мовленевого твору.

Найбільш детальну та повну класифікацію перекладу дає у своїх роботах Р. К. Мін'яр-Білоручів [2]. Усний переклад він поділяє з погляду функціонування розумових механізмів перекладу на синхронний переклад, переклад з паперу та послідовний переклад. Під перекладом з аркуша розуміється «зорово-усний переклад» без попереднього ознайомлення із текстом.

Послідовний переклад, у свою чергу, передбачає односторонній та двосторонній, із записами та абзацно-фразовий. Абзацно-фразовий переклад відрізняється від послідовного лише величиною відрізків, що пропонується для перекладу тексту, а двосторонній переклад – ще й зміною напрямку перекладу, що повторюється. Таким чином, послідовний переклад представлений як одностороннім, і двостороннім видами перекладу.

Послідовний переклад за ознакою сфери застосування поєднується із синхронним перекладом поняттям «перекладу конференцій». Це вид усного перекладу публічних виступів, що здійснюється після завершення виступу або в паузах, що їх робить оратор. Слід зазначити, що тривалість звучання мови оратора до паузи може коливатися від кількох секунд до кількох хвилин. На відміну від послідовного перекладу у процесі синхронного перекладу сприйняття мови мовою джерела і відтворення її мовою перекладача відбувається паралельно. При цьому кожен із цих видів перекладу має свою специфіку та виклики. Протяжність у часі повідомлення при послідовному перекладі часто змушує перекладача вдаватися до записів, скоропису [1]. Отже, на першому етапі послідовного перекладу сприйняття синхронізовано з папером. На етапі ж говоріння він має розшифрувати свої записи та без пауз викласти повідомлення мовою перекладача.

В останні роки широкого поширення набув аудіовізуальний переклад, який можна розглядати як з позиції типів перекладу (класифікація за типом перекладу тексту), так і в рамках класифікації за видами перекладу, оскільки в основі цього виду перекладу закладені різні види мовної діяльності самого перекладача – і читання, і аудіювання, і говоріння та листування [6, с. 12].

У процесі навчання галузевого перекладача як другої спеціальності передбачається розглядати письмовий переклад та усний (послідовний) переклад, оскільки саме з цього виду перекладу починається навчання усного перекладача. Надалі, маючи сформовану базу для подальшого навчання, галузевий перекладач може спеціалізуватися як в аудіовізуальному, так і синхронному видах перекладу.

Розглянемо важливі, на наш погляд, спеціальності галузевого перекладача, з якими слід знайомити студентів, які навчаються за програмою «Переклад». Як правило, для роботи в цих галузях знань потрібні перекладачі, які мають, крім диплома перекладача, диплом за фахом. В цьому випадку від перекладача потрібне володіння іноземною мовою, темою тексту, що перекладається та володіння перекладацькими прийомами + знаннями інформаційних технологій, що використовуються перекладачем.

Найбільш затребуваним сьогодні є переклад у таких областях:

- фінанси (фінансові інструменти – щорічні звіти, інформація для акціонерів тощо);
- медицина (лабораторні дослідження, просування медичних препаратів, інструкції тощо);

- наука (статті, наукові доповіді, огляди, реферати тощо);

- ділове спілкування (рекламні матеріали тощо);

- юриспруденція тощо.

Галузеві перекладачі можуть спеціалізуватися не тільки в перекладі текстів, що належать до різних областей знань, але і перекладі певних типів документів: договорів, патентів, каталогів і т.д.

Важливим для успішної діяльності галузевого перекладача є володіння термінологією у певній галузі знань. До обов'язків перекладача-термінолога входять такі завдання:

- стежити за появою нових термінологічних ресурсів;

- знаходити джерела та людей, здатних дати необхідну термінологічну інформацію;

- створювати та підтримувати загальну базу зроблених за певними галузями знань перекладів;

- готувати термінологічні словники до майбутніх перекладів;

- створювати та підтримувати термінологічні ресурси бюро перекладу;

- консультувати перекладачів з питань вибору термінології, держстандартів та норм;

- інформувати перекладачів з усіх питань, що стосуються термінології: поява нових словників, норм, зауважень клієнтів, тощо.

Важливим для галузевого перекладача є також спеціальність керівника проекту, який виконує такі функції:

- переговори із замовником;

- набір перекладачів та інших необхідних перекладу проекту фахівців;

- визначення сплати за виконану роботу;

- планування перекладу;

- керівництво процесом перекладу;

- контроль якості виконаного перекладу.

Цікавою для галузевого перекладача є така нова спеціальність як перекладач-локалізатор. Термін «локалізація», хоча використовується сьогодні досить часто, не має чіткого визначення. Цим терміном визначають три типи процесів: локалізацію продуктів, локалізацію програмного забезпечення, локалізацію інтернет-сайтів.

Близьким до локалізації є термін «адаптація», який є більш широким поняттям, що передбачає пристосування тексту на граматичному, лексичному та стилістичному рівнях мови. Тоді як локалізація – це процес адаптації іноземного тексту до культурного контексту країни, мовою якою робиться переклад. Отже, локалізацію можна визначити як один із видів адаптації.

Висновки. Отже, все вищевикладене дозволяє розглядати спеціальний/галузевий переклад як спеціальність у рамках професійної діяльності перекладача. За предметом праці дану діяльність можна віднести до типу «Людина-Знак», у процесі усного перекладу будуть присутні відносини «Людина-Людина». Використання інформаційних технологій визначає такі відносини, як «Людина-Техніка». У процесі навчання

студентів ЗВО перекладу їх слід знайомити не лише зі специфікою усного чи письмового перекладу, але й з такими спеціальностями, як перекладач-термінолог, керівник проекту, перекладач-локалізатор та ін. Такий підхід, на наше переконання, дозволить випускникам ясніше уявляти шляхи свого професійного зростання та враховувати свої особисті якості під час вибору спеціальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аликина Е. В. Концепция обучения устной переводческой деятельности в системе высшего лингвистического образования на основе интегративного подхода: дисс. ... д-ра пед. наук. Нижний Новгород, 2017. 409 с.
2. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода. Москва: «Московский лицей», 1996. 208 с.
3. Попович А. Проблемы художественного перевода. Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. 180 с.
4. Климов Е. А. О феномене профессиональной относительности образа мира. *Вестник Московского университета. Сер 14. Психология*. 1995. № 1. С. 8–18.
5. Комиссаров В. Н. Проблема лингвистического анализа перевода: дисс. ... д-ра филолог. наук. Москва, 1975. 390 с.
6. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Москва: Высшая школа, 1983. 393 с.
7. Міжнародна стандартна класифікація освіти (ISCED) URL: <http://naps.gov.ua/uploads/files/sod/NSKO.pdf>. (Дата звернення: 10.01.22).